

Avdelning
Analysavdelningen
Handläggare
Keili Saluveer
08-563 086 80
keili.saluveer@uka.se

Datum/löpnummer 2015-09-22/5

Universitetskanslersämbetets statistiska analyser är en av formerna för att löpande redovisa utvecklingen inom utbildningen på grundnivå och avancerad nivå samt på forskarnivå. Analyserna innefattar även utvecklingen inom personalområdet och högskolans ekonomi.

Fyra år med studieavgifter

För fyra år sedan infördes studieavgifter för inresande freemover-studenter från länder utanför EU/EES och Schweiz som studerar i Sverige. Reformen fick en omedelbar effekt – antalet nya inresande freemover-studenter sjönk med 80 procent i Sverige. Sedan dess har antalet ökat stadigt varje år men fortfarande är antalet långt ifrån de nivåer som gällde innan avgiftsreformen.

I denna statistiska analys sammanställs och beskrivs den studieavgiftsfinansierade verksamheten under 2011–2014, dels när det gäller studenterna, dels finansieringen av denna verksamhet. Huvuddelen av redovisningen avser det totala antalet betalande freemover-studenter i Sverige, det vill säga såväl nybörjare som fortsättningsstudenter. En betalande student är en avgiftsskyldig student som betalat studieavgift oavsett om betalningen har skett med stipendier eller egna medel. Analysen bygger på uppgifter från SCB:s universitets- och högskoleregister samt på uppgifter som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) samlat in direkt från lärosätena.

Inledningsvis beskrivs studieavgiftsreformen och stipendierna avsedda för betalande freemover-studenter. Därefter följer ett avsnitt som redovisar inflödet av avgiftsskyldiga freemover-studenter till svenska lärosäten (sökande och antagna) och sedan beskrivs närvaron i högskolan (nybörjare och fortsättningsstudenter). Slutligen redovisas finansieringen av den studieavgiftsfinansierade verksamheten.

Studieavgiftsreformen 2011

Sedan 1 juli 2011 ska studenter som kommer från länder utanför det europeiska samarbetsområdet (EES) och Schweiz och som inte studerar inom ramen för ett utbytesavtal betala för studier på grundnivå och avancerad nivå. Men det är inte alla freemover-studenter från dessa länder som omfattas av studieavgifter. Undantag från betalningsskyldighet medges för personer som bedöms ha stark anknytning till Sverige, till exempel permanent uppehållstillstånd eller uppehållstillstånd av annat skäl än studier.

Sökande från länder utanför EU/EES-området och Schweiz måste betala anmälningsavgift (för nuvarande 900 kronor) för att få sina ansökningar behandlade. Anmälningsavgiften hanteras av och betalas till Universitets- och högskolerådet (UHR) och förs sedan vidare till lärosätena. För att kunna registrera sig måste sedan dessa studenter betala studieavgift. Storleken på studieavgiften beslutas av lärosätena själva men med kravet på full kostnadstäckning. Vid prissättningen utgår lärosätena från de nationella ersättningsbeloppen för helårsstudenter och helårsprestationer per utbildningsområde, plus ett tillägg för administrativa kostnader för marknadsföring, rekrytering, studentservice etc¹. Studieavgifterna ligger oftast på mellan 80 000 och 140 000 kronor per läsår. Program och kurser inom specifika ämnen kan kosta mer. Till exempel kostar mastersprogrammet vid Konstfack 285 000 kronor per läsår och program och kurser inom arkitektur vid Kungl.

¹ Källa: *Andra året med studieavgifter – lärosätenas erfarenheter* (HSV Rapport 2012:26)

Datum
2015-09-22Reg.nr
52-5-15

Tekniska högskolan 245 000 kronor per läsår medan mastersprogrammet inom ekonomi vid Lunds universitet kostar 120 000 kronor per läsår.

Studieavgifter kan betalas med egna medel eller med stipendium. I samband med införandet av studieavgifter inrättades nya statliga stipendieprogram vid UHR (dåvarande Internationella programkontoret) och Svenska institutet (SI). Stipendierna från SI riktas till studenter från de tolv länder som Sverige har ett långsiktigt utvecklingssamarbete med medan UHR:s stipendier ska gå till särskilt kvalificerade studenter. UHR:s stipendier fördelas av lärosätena själva. Därutöver delar många lärosäten ut egna stipendier som finansieras av företag, organisationer utan vinstsyfte, stiftelser knutna till lärosätet eller medel från andra finansörer. Studenterna kan också ha stipendier från exempelvis sina hemländer.

Stor ökning av antalet antagna hösten 2014

Inför hösten 2014 uppgick antalet avgiftsskyldiga sökande i de två internationella omgångarna till 12 200 personer². Majoriteten av dem, cirka 10 400, sökte i omgången som innehåller internationella masterprogram och övriga sökte i omgången med internationella kurser och program på grundnivå. Jämfört med hösten 2011 har antalet avgiftsskyldiga sökande ökat med 25 procent i omgången med internationella masterprogram medan det har minskat med 40 procent i omgången som innefattar kurser och program på grundnivå. Allt fler vill alltså läsa på avancerad nivå.

Av de 12 200 avgiftsskyldiga sökande antog lärosätena totalt 5 400 studenter varav 4 800 i internationella masterprogram. De avgiftsskyldiga sökande som blir antagna och har för avsikt att börja studera måste alltså betala studieavgiften innan de kan registrera sig på utbildningen. Andel av de antagna studieavgiftsskyldiga studenterna som betalade studieavgift och sedan registrerade sig som nybörjare uppgick till 44 procent hösten 2014 vilket var en stor ökning jämfört med tidigare år. Totalt registrerade sig alltså nästan 2 400 personer som studieavgiftsskyldiga nybörjarstudenter vid svenska lärosäten.

Även våren 2015 ökade antalet betalande antagna jämfört med våren 2014³ men det finns en anledning att tro att ökningen inte kommer att fortsätta i samma takt hösten 2015 eftersom den i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1) aviserade ökningen av anslaget för SI:s stipendieprogram uteblev och ingen utlysning för nya stipendier för 2015/16 kunde genomföras.

En tredjedel av alla nyregistrerade freemover-studenter är betalande

Det var en rejäl uppgång av betalande nybörjare mellan hösten 2013 och hösten 2014 då antalet betalande nybörjare ökade med 800 och uppgick till nästan 2 400 personer hösten 2014.

² Utöver den ordinarie antagningsomgången finns det två separata antagningsomgångar som vänder sig till utländska studenter. Men det är inte bara utländska sökande i dessa antagningsomgångar utan även personer med svenskt personnummer kan söka och antas. Från och med 2014 har de statliga universiteten och högskolorna även möjlighet till separat antagning av avgiftsskyldiga studenter men enligt lärosätenas årsredovisningar förefaller denna möjlighet inte ha utnyttjats under 2014.

³ Källa: UHR.

Datum
2015-09-22

Reg.nr
52-5-15

När studieavgifterna infördes i Sverige hösten 2011 minskade antalet nya freemover-studenter från tredjeland drastiskt – från 12 000 till 4 800. Sedan dess har en viss uppgång skett varje år, antalet nybörjare har totalt sett ökat med 2 400 sedan hösten 2011.

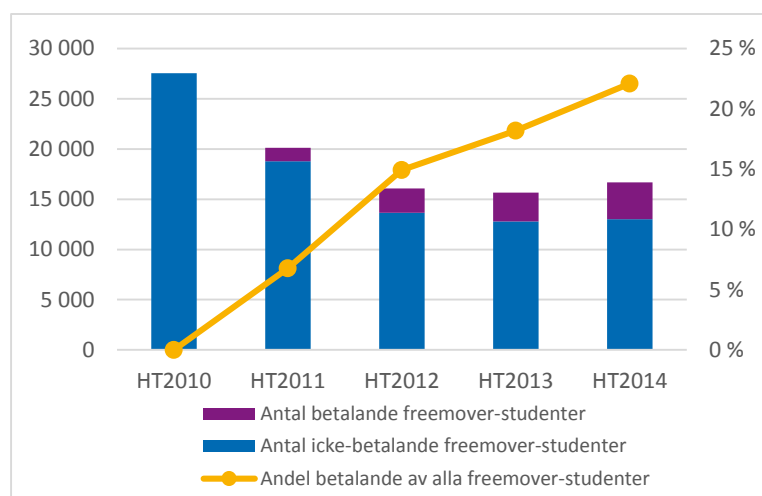
Andelen betalande nybörjare av alla freemover-nybörjare har ökat från 23 procent hösten 2011 till 33 procent hösten 2014 vilket innebär att ökningen av betalande freemover-nybörjare har varit större än ökningen av icke-betalande freemover-nybörjare.

Totalt 3 700 betalande studenter hösten 2014

Utöver nybörjare finns även avgiftsskyldiga studenter som påbörjat sina studieavgiftsbelagda studier tidigare terminer, så kallade fortsättningsstudenter. Nybörjare och fortsättningsstudenter utgör tillsammans den totala populationen betalande studenter.

Hösten 2014 var det totala antalet betalande freemover-studenter nästan 3 700. Jämfört med hösten 2013 är det en ökning med över 800 studenter, motsvarande 30 procent. Jämfört med första höstterminen med studieavgifter, då antalet betalande uppgick till 1 360, har antalet betalande studenter ökat med 2 300 personer. Av alla registrerade freemover-studenter uppgick andelen betalande freemover-studenter till 22 procent hösten 2014, vilket är en ökning med 15 procentenheter jämfört med hösten 2011 (se figur 1 nedan). Men trots ökningen är antalet freemover-studenter från länder utanför EU/EES och Schweiz fortfarande långt ifrån de nivåer som gällde innan avgiftsreformen.

Cirka 1 300 av de 3 700 betalande studenterna var fortsättningsstudenter hösten 2014. Antalet fortsättningsstudenter har ökat något jämfört med föregående höst men i stort sett hela ökningen av det totala antalet betalande studenter mellan hösten 2013 och hösten 2014 bestod av nya betalande studenter. Ökningen det senaste året kan bero på många saker men enligt bland annat lärosätena har ökade medel till stipendier, lärosätenas och SI:s marknadsföringsinsatser samt möjligheten för studenten att stanna upp till sex månader efter studier för att söka arbete haft en viss effekt⁴.

Figur 1. Antal registrerade freemover-studenter samt andel betalande freemover-studenter vid svenska lärosäten.

⁴ Källa: SI:s årsredovisning samt lärosätenas årsredovisningar.

Datum
2015-09-22

Reg.nr
52-5-15

Låg andel kvinnor bland betalande studenter

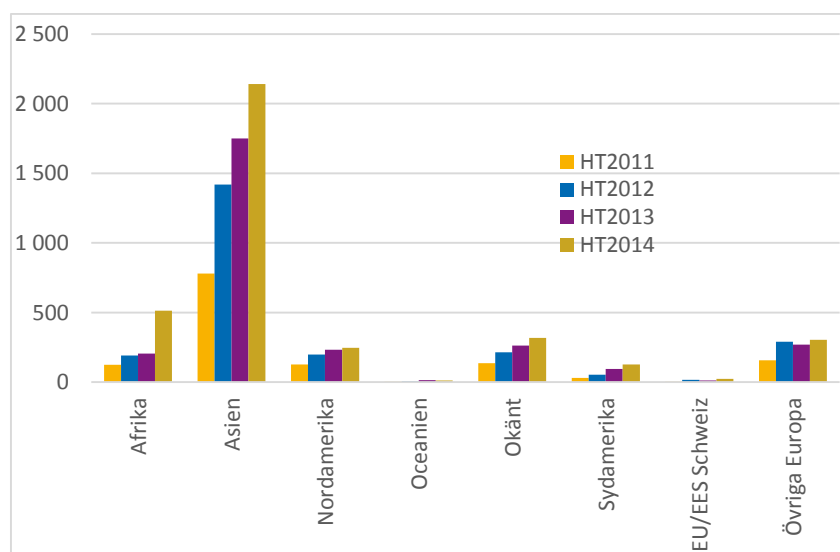
Något som utmärker gruppen betalande studenter från övriga studentgrupper (freemover-studenter, svenska studenter och utbytesstudenter) är könsfördelningen i denna grupp. Kvinnorna utgör endast 42 procent av alla inresande betalande freemover-studenter. Motsvarande andel bland icke-betalande freemover-studenter är 54 procent, bland utbytesstudenter 53 procent och bland svenska studenter 60 procent. Enbart sex lärosäten hade registrerat fler kvinnor än män bland betalande studenter hösten 2014. Andelen kvinnor bland betalande studenter har dessutom minskat med sex procentenheter sedan hösten 2011 trots att antalet kvinnor totalt sett har ökat. Med andra ord har antalet betalande män från tredjeländ ökat mer än antalet kvinnor.

Bland avgiftsskyldiga sökande och antagna är andelen kvinnor ännu lägre än bland registrerade studenter. Det är alltså en högre andel kvinnor än män som faktiskt registrerar sig.

Nästan en fjärdedel kommer från Kina

Majoriteten av de betalande studenterna, 58 procent, kommer från Asien. I figur 2 framgår att ökningen av antalet betalande studenter de senaste åren har varit störst från länder i Asien, följt av länderna i Afrika. Det var också dessa två världsdelar som påverkades mest av avgiftsinförandet hösten 2011. Mellan hösten 2013 och hösten 2014 har dock antalet betalande studenter från Afrika ökat relativt sett mer än studenter från Asien och därmed har andelen som kommer från Asien minskat något.

Vilka världsdelar de betalande studenter kommer från beror till stor del på tillgången på stipendier som erbjuds till olika länders studenter. Under hösten 2014 kom relativt många studenter, cirka 450, från de länder som Sverige har ett långsiktigt utvecklingspartnerskap med, vilket hänger ihop med att de stipendier som delades ut från Svenska institutet är riktade till dessa studenter.

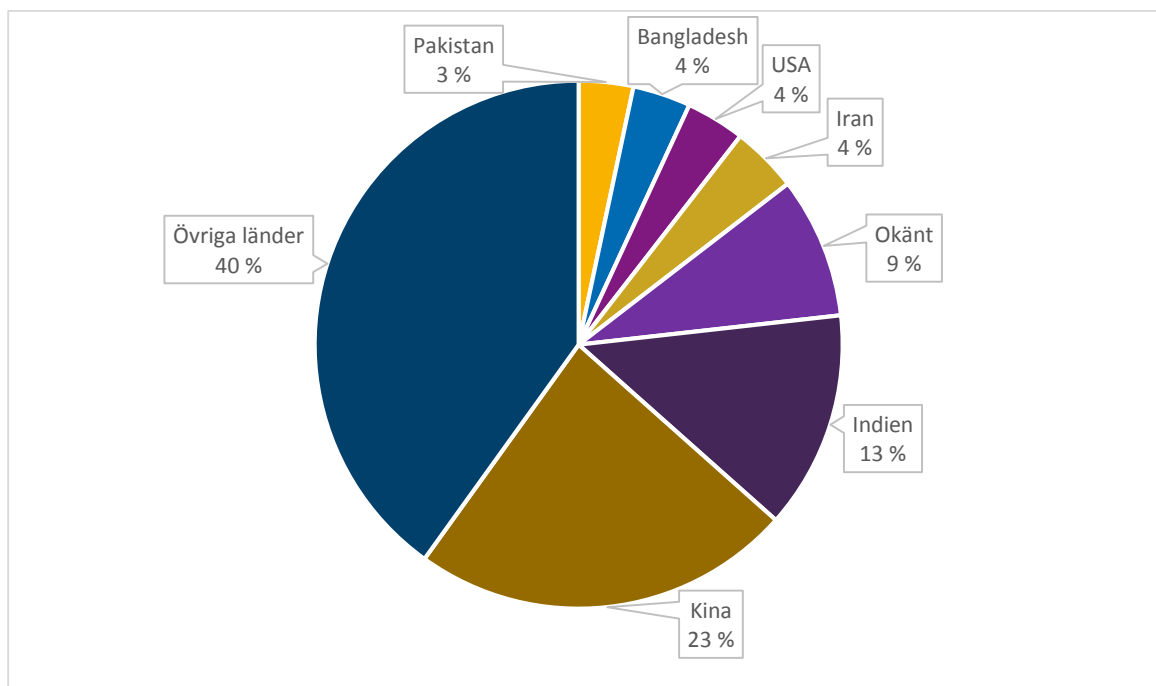

Figur 2. Antalet registrerade inresande betalande freemover-studenter per världsdel.

Datum
2015-09-22

Reg.nr
52-5-15

Hösten 2014 kom de betalande freemover-studenterna från 107 olika länder. Nästan en fjärdedel av alla betalande studenter, cirka 900 personer, kom från Kina. Även från Indien kom många studenter – närmare 500 betalande studenter. Sett till enskilda länder är det också från Indien som antalet betalande studenter ökat relativt sett mest (+423 procent) sedan avgifterna infördes. Indien och Kina är de länder som Svenska Institutet i samråd med lärosätena har prioriterat när det gäller institutets marknadsföringsinsatser i utlandet.

Figur 3. Länder med flest betalande freemover-studenter hösten 2014, per land. Okänt land betyder att det saknas landsuppgifter för dessa freemover-studenter.

Flest betalande studenter vid Lunds universitet

Hösten 2014 var det 29 lärosäten som hade registrerat betalande studenter. Det var något färre lärosäten än hösten efter avgiftsreformen då det var 32 lärosäten som hade studenter som betalade studieavgifter. Flest betalande studenter fanns vid Lunds universitet, det gäller såväl nybörjare som fortsättningsstudenter (se tabell 1 på nästa sida).

Datum
2015-09-22

 Reg.nr
52-5-15

Lärosäte	Antal nybörjare	Antal fortsättnings- studenter	Totala antalet betalande	Betalande studenter andel av alla freemover-studenter
Lunds universitet	367	211	578	22 %
Kungl. Tekniska högskolan	333	170	503	33 %
Chalmers tekniska högskola	246	142	388	44 %
Uppsala universitet	166	136	302	18 %
Linnéuniversitetet	186	95	281	39 %
Högskolan i Jönköping	144	52	196	32 %
Göteborgs universitet	98	65	163	15 %
Stockholms universitet	90	70	160	10 %
Umeå universitet	98	60	158	18 %
Linköpings universitet	69	63	132	17 %
Högskolan i Halmstad	97	19	116	58 %
Karolinska institutet	74	30	104	30 %
Blekinge tekniska högskola	50	48	98	38 %
Malmö högskola	66	28	94	11 %
Mälardalens högskola	66	17	83	26 %
Sveriges lantbruksuniversitet	43	13	56	24 %
Högskolan i Skövde	36	13	49	38 %
Högskolan i Gävle	25	22	47	24 %
Högskolan i Borås	29	10	39	22 %
Högskolan Väst	23	14	37	37 %
Högskolan Dalarna	24	11	35	10 %
Högskolan Kristianstad	13	12	25	24 %
Örebro universitet	20	5	25	17 %
Mittuniversitetet	16	8	24	14 %
Luleå tekniska universitet	14	2	16	6 %
Konstfack	2	2	4	5 %
Karlstads universitet	3	0	3	2 %
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	1	2	3	1 %
Södertörns högskola	0	1	1	1 %
Riket	2 379	1 307	3 686	22 %

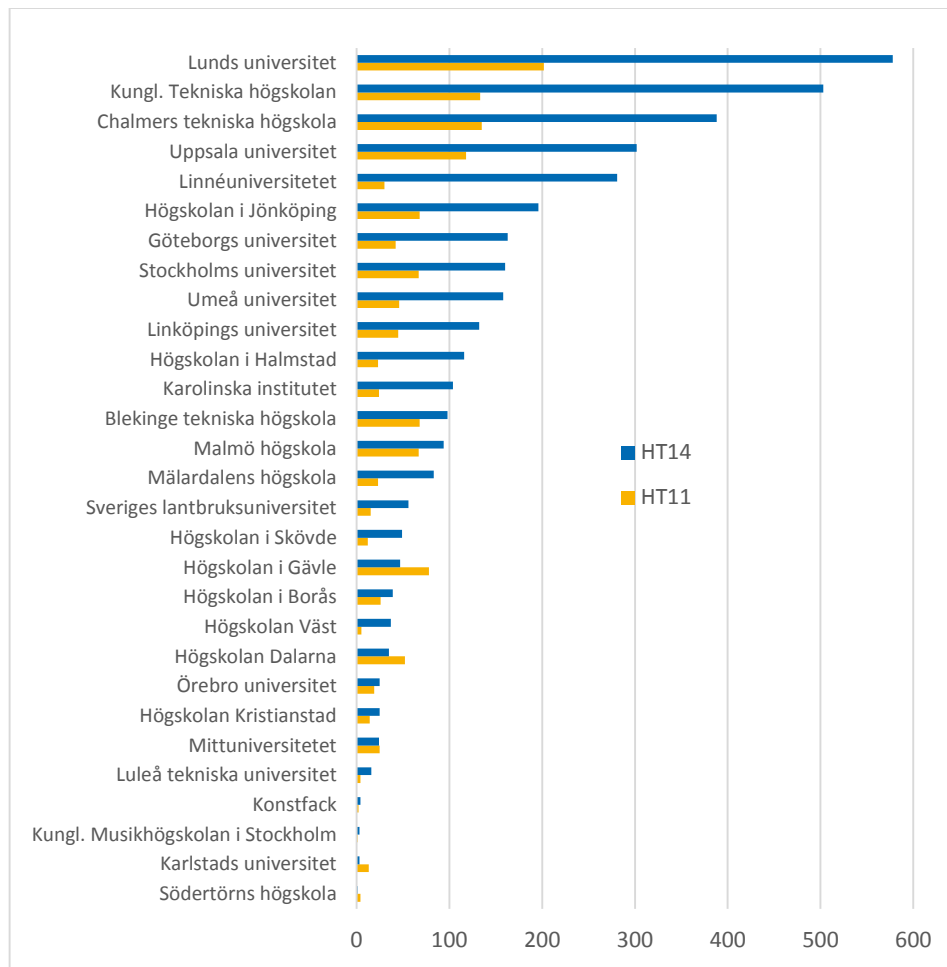
Tabell 1. Antal betalande studenter hösten 2014, per lärosäte, rangordnat efter det totala antalet registrerade betalande studenter. Summan av antalet betalande studenter vid lärosäten inte är lika med nettoantalet för riket eftersom en del av studenterna är registrerade vid mer än ett lärosäte.

Totalt utgjorde antalet betalande freemover-studenter 22 procent av alla freemover-studenter hösten 2014, men det finns stora variationer mellan lärosäten. Exempelvis uppgick denna andel till 58 procent på Högskolan i Halmstad medan andelen betalande studenter vid några andra lärosäten (Stockholms universitet, Malmö högskola, Högskolan Dalarna) utgjorde enbart 10 procent av det totala antalet freemover-studenter.

Datum
2015-09-22

Reg.nr
52-5-15

Jämfört med hösten 2011 har antalet betalande studenter ökat mest vid Lunds universitet och Kungl. Tekniska högskolan där antalet ökat med nästan 400 personer vardera. Även om det har skett en ganska stor ökning av betalande studenter totalt sett så har det vid några lärosäten skett en minskning. Till exempel var antalet betalande studenter vid Högskolan i Gävle hösten 2014 det lägsta antalet sedan avgifterna infördes.

Figur 4. Antalet betalande freemover-studenter höstterminen 2011 respektive höstterminen 2014, per lärosäte.

Antalet betalande studenter vid ett visst lärosäte påverkas i hög grad av vilka stipendier lärosätet har att erbjuda vid sidan av de statliga stipendierna. Till exempel har Chalmers tekniska högskola och Kungl. Tekniska högskolan vid sidan av de statliga stipendierna även en relativt stor omfattning av stipendier som finansieras av företag, stiftelser knutna till lärosätet, organisationer utan vinstsyfte eller privata donatorer⁵.

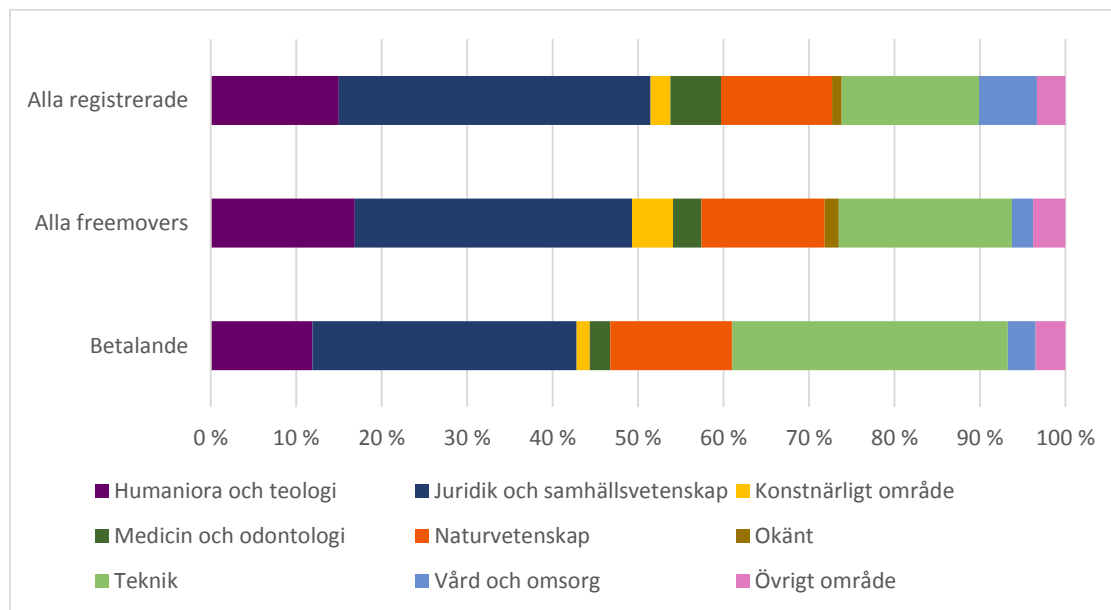
⁵ Källa: Lärosätenas årsredovisningar. UKÄ har samlat in uppgifter om stipendiefinansieringen vid lärosätena 2014 och dessa har sammanställts i tabell 37 i den separata tabellbilagan till årsrapporten för 2015 (*Universitet och högskolor. Rapport 2015:8*). Eftersom UKÄ vid en senare tidpunkt har upptäckt vissa

Datum
2015-09-22

Reg.nr
52-5-15

Många läser teknik på avancerad nivå

Flest betalande freemover-studenter studerar inom teknikområdet (32 procent av alla betalande), följt av juridik och samhällsvetenskap (31 procent). Jämfört med alla registrerade studenter vid svenska lärosäten och alla freemover-studenter (dvs. även icke-betalande) är andelen som läser teknik betydligt större bland de betalande studenterna. Detta sammanfaller med redovisningen i förra avsnittet som visade det relativt sett stora antalet betalande studenter vid flera av de teknikinriktade lärosätena. Nästan en tredjedel av alla registrerade betalande studenter läste teknik under hösten 2014. Motsvarande andel för alla registrerade studenter var 16 procent och för alla freemover-studenter 20 procent.

Figur 5. Registrerade studenter fördelade på ämnesområde hösten 2014.

Ökade intäkter men fortfarande liten omfattning⁶

Intäkterna från den studieavgiftsfinansierade verksamheten består huvudsakligen av studieavgifter men delvis också av anmälningsavgifter.

Lärosätenas intäkter av anmälnings- och studieavgifter uppgick till 374 miljoner kronor 2014. Jämfört med 2013 är det en ökning med 73 miljoner kronor, omräknat till fasta priser är ökningen 69 miljoner kronor, motsvarande 23 procent. Men trots den relativt stora ökningen av intäkterna de senaste åren är den avgiftsfinansierade verksamhetens omfattning i Sverige fortfarande liten – den utgör bara en dryg procent av lärosätenas totala intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Här finns det dock stora variationer mellan lärosäten. Till exempel vid tekniskt inriktade lärosäten – Chalmers tekniska högskola, Kungl. Tekniska högskolan samt Blekinge tekniska högskola – utgjorde studieavgifterna 4–5 procent av de totala intäkterna på grundnivå och avancerad nivå år 2014. Men vid många lärosäten ligger denna andel under en procent av de totala intäkterna.

diskrepanser mellan dessa inlämnade uppgifter och uppgifter avseende stipendier i lärosätenas årsredovisningar, används inte de uppgifterna i denna analys.

⁶ Till skillnad från tidigare avsnitt bygger detta avsnitt på kalenderårsuppgifter som är insamlade av UKÄ.

Datum
2015-09-22Reg.nr
52-5-15

År 2014 var det 32 lärosäten som redovisade intäkter av anmälnings- och studieavgifter. Störst intäkter av studieavgifter hade Lunds universitet och Kungl. Tekniska högskolan, följda av Chalmers tekniska högskola och Uppsala universitet. Dessa fyra lärosäten stod tillsammans för hälften av de totala intäkterna av studieavgifter 2014. Högskolan i Jönköping och Linnéuniversitetet utmärker sig genom att ha högre intäkter av studieavgifter än flera av de större universiteten. Storleken på lärosätenas intäkter av studieavgifter följer väl antalet registrerade betalande studenter på lärosätena.

Jämfört med år 2012, första kalenderåret efter att avgifterna infördes, har intäkterna av studie- och anmälningsavgifterna ökat med drygt 150 miljoner kronor i fasta priser, motsvarande 70 procent. Ökningen har skett på alla lärosäten utom vid Mittuniversitetet, Karlstads universitet, Högskolan i Gävle och Högskolan i Borås. Mest har intäkterna ökat vid Lunds universitet och Kungl. Tekniska högskolan (+28 miljoner kronor vardera), följt av Linnéuniversitetet och Chalmers tekniska högskola. I relativa tal har ökningen varit i särklass störst vid Högskolan Väst och Linnéuniversitetet där intäkter av studie- och anmälningsavgifter har ökat med nästan 600 respektive 400 procent sedan 2012.

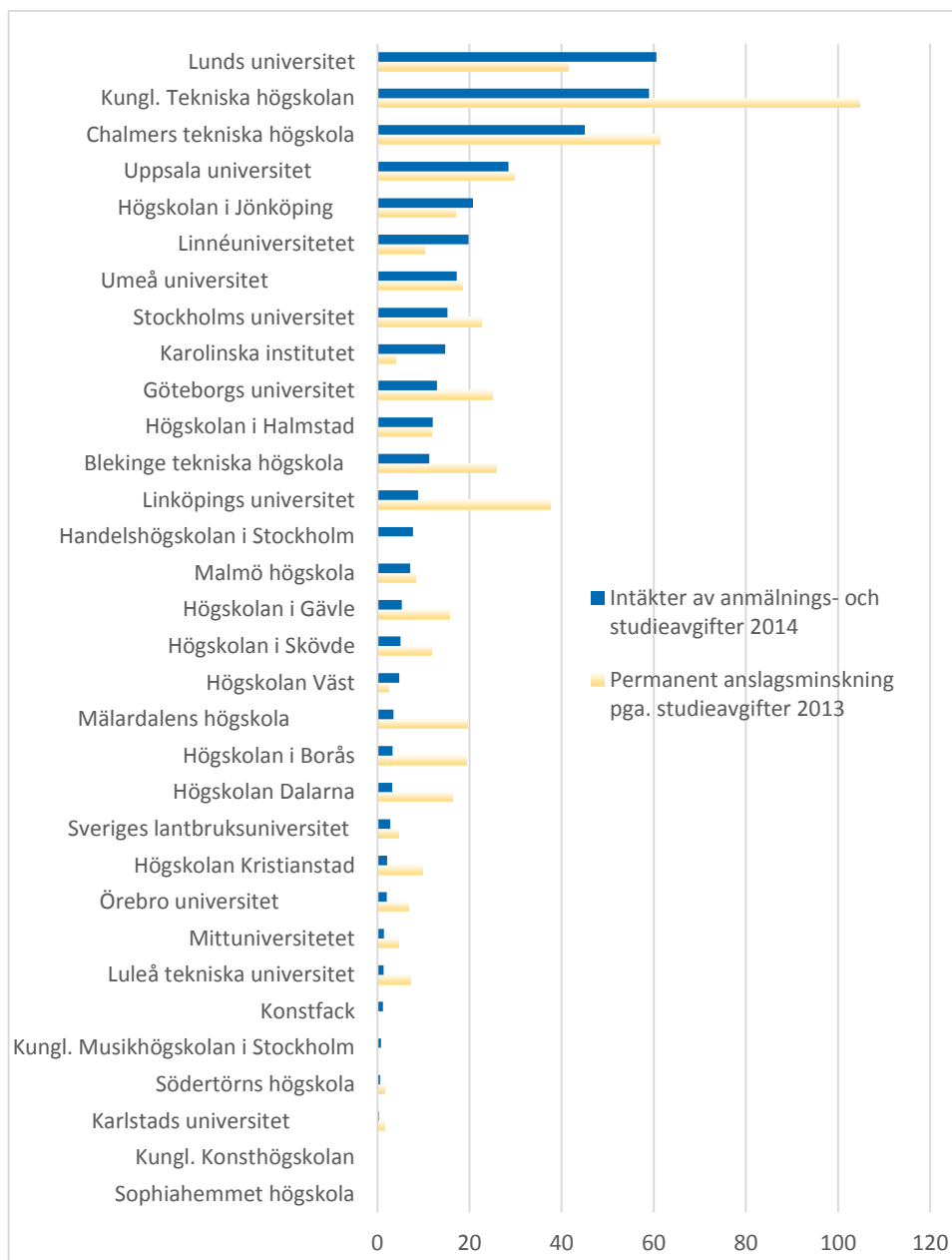
Trots att intäkterna har ökat ganska mycket sedan reformen implementerades uppvisar den studieavgiftsfinansierade verksamheten ett underskott vid många lärosäten⁷. Lärosätena förklarar underskottet 2014 med de stora kostnaderna för all extra administration som är förknippad med verksamheten samt uppbyggandet av rekryteringsverksamhet. Men många räknar med att på några års sikt ska intäkter och kostnader ha kommit i balans.

Eftersom universitet och högskolor ska ta ut en studieavgift av tredjelandsstudenter får anslaget på grundnivå och avancerad nivå inte användas för dessa studenter. Genom reformen frigjordes medel inom anslagen som omfördelades till olika kvalitetssatsningar. Den neddragning som gjordes 2013 var 539 miljoner kronor. Anslagsminskningen per lärosäte baserades på antalet tredjelandsstudenter 2008 och beräknades så att den inte skulle överstiga tio procent av anslaget för något lärosäte (prop. 2010/11:1). År 2014 uppgick lärosätenas intäkter av anmälnings- och studieavgifter till 374 miljoner kronor vilket innebär att de fortfarande inte når den nivå som indragningen motsvarade. Men vid några lärosäten är intäkterna i den studieavgiftsfinansierade verksamheten redan högre än anslagsneddragningen (se figur 6 nedan). Av de 27 lärosäten som fick en anslagsminskning på grund av studieavgifter år 2013 hade sex lärosäten år 2014 intäkter av studieavgifter som var större än den permanenta minskningen. Lunds universitet och Linnéuniversitetet är exempel på lärosäten vars avgiftsintäkter redan är en bra bit över den nivå som indragningen motsvarade. Vid många lärosäten är det dock fortfarande en bra bit kvar tills intäkterna av studieavgifterna har nått den nivå som indragningen motsvarar, till exempel motsvarar intäkterna bara drygt 50 procent av den permanenta indragningen vid Kungl. Tekniska högskolan, trots den stora ökningen av antalet betalande studenter. Å andra sidan var det KTH som fick den största neddragningen.

⁷ Källa: Lärosätenas årsredovisningar 2014.

Datum
2015-09-22

Reg.nr
52-5-15

Figur 6. Intäkter (i miljoner kronor) av anmälnings- och studieavgifter 2014 samt permanent anslagsminskning på grund av studieavgifter 2013, per lärosäte.